

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙ В ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Москаленко В. В. Особливості інновацій в творчій діяльності людини. У статті розглядається психологічний аспект теорії інновацій. Зокрема, інноваційна діяльність, яка означає реалізацію людиною нової ідеї, аналізується як сутнісна сторона її творчості. Підкреслюється, що системотворчу функцію у взаємодії структурних компонентів інноваційної діяльності виконують ідеали як спрямованість свідомості на майбутнє, яка може бути як позитивною, так і негативною. Підкреслено, що тільки позитивно спрямована інноваційна діяльність, основою якої є суспільний інтерес, може визначати творчість як сутнісну характеристику людини. У статті висвітлюється також питання інновацій в зв'язку зі соціалізацією. Наголошується, що інновації як форми культури є важливим фактором соціалізації людини, особливо в юнацькому віці, що зумовлено, перш за все, її біологічною програмою розвитку. У статті проаналізовано також особливості феномену інновації, визначено його основні ознаки, описано основні аспекти його дослідження.

Ключові слова: творчість, інновації, інноваційна діяльність, ідеали, позитивна спрямованість, негативна спрямованість, соціальний інтерес, соціалізація, взаємодія поколінь, «хаос», «порядок», «соціальна інерція», «типова психологія», «руйнівні фактори».

Москаленко В. В. Особенности инноваций в творческой деятельности человека. В статье рассматривается психологический аспект теории инноваций. В частности, инновационная деятельность анализируется как сущностная сторона творчества. Подчеркивается, что системообразующим компонентом в структуре инновационной деятельности является идеал как направленность сознания в будущее. Эта направленность может быть как позитивной, так и негативной. Утверждается, что лишь позитивно направленная инновационная деятельность, основой которой является социальный интерес, может определять творчество как сущностную характеристику человека. В статье освещается также вопрос связи инноваций и социализации. Подчеркивается, что инновации как формы культуры являются важным фактором социализации человека, особенно в юношеском возрасте, что обусловлено прежде всего возрастными особенностями этого этапа социализации. В статье анализируются также особенности феномена инновации, определены его основные признаки, описаны основные аспекты его исследования.

Ключевые слова: творчество, инновации, инновационная деятельность, идеалы, позитивная направленность, негативная направленность, социальный интерес, социализация, взаимодействие поколений, «хаос», «порядок», «социальная инерция», «типичная психология», «разрушительные факторы».

Актуальність дослідження. Людина сучасності – це активний суб'єкт соціальних подій та суспільних відносин, який, завдяки особливостям своєї свідомості, готовий до перетворень у житті соціуму і може бути їхнім ініціатором. Особливістю сучасної особистості є відкритість до інновацій та змін. Ця особливість детермінована стрімким розвитком науки і техніки, нестабільною політичною ситуацією та гострими соціально-економічними питаннями, які змушують людину до миттєвих відповідей, що в свою чергу, вимагає нестандартного, креативного підходу до новостворених ситуацій. Включення індивіда в діяльність із створення нового формує у нього творчі здібності, відкриває перспективи для подальшого особистісного розвитку, спрямовує особистість на майбутнє. Саме тому вивчення особливостей інноваційної ді-

яльності людини та інноваційних процесів у суспільстві, є важливим для розуміння не тільки проблеми реалізації сутності людини в процесі її життєдіяльності, але й сенсу існування всього суспільства, вивчення закономірностей його розвитку.

Слід зазначити, що феномен інноваційної діяльності досліджується більшою мірою спеціалістами з наукознавства. У психології йому не приділяється достатньої уваги, хоча вивчення інновацій як детермінанта процесу творчості у наш час є актуальним в зв'язку з практичними задачами розв'язання суперечностей у різних сферах суспільного буття.

Мета статті – наголосити на важливості вивчення особливостей інноваційної діяльності як сутнісної сторони творчості. Задачі, які в ній поставлено – це проаналізувати зміст, основні види та функції феномену інновацій як визначального елемента творчої діяльності людини.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Особливості феномену інновації. У широкому розумінні «інновація» як феномен являє собою таке нове людське творення, аналога якого ще не існувало у світі. Як поняття – «інновація» має багато визначень, що не дивно з погляду на його вживаність у різних галузях знань. Проте загальним у цих визначеннях є те, що в ньому підкреслюються два суттєвих моменти: перший момент полягає в тому, що в понятті «інновація» сутнісною стороною є кінцевий результат людської діяльності, який реалізувався у вигляді нового продукту; другий - полягає в тому, що інновація - це не тільки результат, але й сам процес створення цього нового. Отже, *інновація* – це процес створення і реалізації нової ідеї у будь-якій сфері життєдіяльності людини.

Основними *ознаками* інновацій є: *новизна* (радикально нові зміни на противагу невеликим, несуттєвим видозмінам у продуктах та процесах); *затребуваність* (нові ідеї повинні відповідати потребам людей); *реалізованість* (можливість їх використовувати); *стійкий корисний ефект* (спрямованість на поліпшення ключових параметрів соціальних систем).

Близькими за змістом до поняття «інновація» є такі як «новація», «нововведення», «винахід», «відкриття», «нововведення», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», система яких складає основний категоріальний апарат нової галузі знання – *інноватики*, яка вивчає нововведення як інструмент трансформації суспільства.

Безпосередній і фундаментальний вплив на формування сучасної теорії інноватики мали дослідження Й. Шумпетера про нововведення в економічній області, наступність з якими зберігається й досі. Інноватика - це область знань про закономірності процесів розвитку, формування новацій, нововведень, механізмів управління змінами, подолання опору нововведенням, адаптації до них людини, використання та поширення інноваційних потоків, інноваційної діяльності, їх впливу на розвиток суспільства.

Не дивлячись на існуючі суттєві наробки науковців різних напрямків дослідження, (економіки, соціології, філософії, політології, психології, кібернетики, техніки, технології), знання яких про інновації, інноваційну діяль-

ність та інноваційні процеси в цих сферах інтегруються в рамках однієї галузі, створюючи міждисциплінарність інноватики, тим не менш інноватика як наука перебуває на початковому етапі свого розвитку. Цей етап характеризується накопиченням знань про інновації різними науками.

Як уже відмічалось, найбільш розвинутою на сьогодні є теорія інновацій в економічній науці, в якій продовжується традиція розпочата Й. Шумпетером [9]. В економічних науках вивчаються інновації як техніко-економічні нововведення, які розробляються як інноваційна політика підприємств. Зокрема, Й. Шумпетер в рамках дослідження підприємництва як соціального інституту вбачав джерело прибутку та можливість подолання циклічних криз виробництва у активізації радикальних техніко-економічних нововведень.

Інновації активно досліджуються в соціології. Відомою у соціології є теорія Роберта Мертона, яка пояснює механізм становлення інновацій через категорію «відхилення», яку він розуміє як поведінку, що віддаляється від того, що вимагають соціальні норми [5]. Він радить відрізнити «відхилення» поведінки від її «своєрідності». У другому випадку ми маємо справу з поведінкою, яка не виходить за рамки інституційних приписів, і може бути «варіантною» поведінкою. «Відхилення» як поведінка, що виходить за рамки інституційних норм, є «девіантною» поведінкою.

Інновації є важливим об'єктом дослідження психології. Здійснення будь-яких інновацій пов'язано з *інноваційною діяльністю*, яка характеризується як процес перетворення ідеї в кінцевий результат. А це вже залежить від психологічних характеристик людини, зокрема, ступені її креативності. В зв'язку з цим стає важливим дослідження закономірностей формування інноваційної діяльності як складової творчості людини.

Інновації як сутнісна сторона творчої діяльності. Як відомо, творчість виражає важливіший смисл людської діяльності, який полягає у примноженні багатоманітності людського світу в процесі його розвитку. Історія людства – це послідовність творчих актів творення нових форм суспільного життя. Саме в творенні нового розкривається сутність людини. В історії наукової думки багато дослідників звертали увагу на те, що прагнення до новачій закладено в людині природою. Особливістю людської свідомості є випереджаюче відображення, або ідея чогось нового, яке ще тільки повинно з'явитись у реальності. Без такої властивості як спрямованість на майбутнє, не відбулась би людина. Сутність людини виявляється в тому, що вона створює світ не тільки відповідно зі своїми потребами, а зверх їх міри, у відповідності з ідеалом. Саме в ідеалах з найбільшою повнотою виявляється творча природа свідомості, яка здатна не тільки відображати оточуючий світ, але й створювати його. Ідеал - це та проекція людської свідомості, яка орієнтована на передбачення майбутнього. Ідеал, відображаючи дійсність, одночасно оцінює її з точки зору перспективи майбутнього та можливих тенденцій. Він включає в себе те, що повинно бути, чого хочуть і до чого прагнуть люди. В цьому плані цікавою є концепція фіктивного фіналізму А. Адлера, який досліджуючи особливості свідомості людини, доводить, що визначальним у

свідомості людини є не досвід минулого, а образи майбутнього, які існують в уяві (за його виразом - фіктивні цілі), тобто ідеали, які детермінують поведінку (цим концепція А. Адлера кардинально відрізняється від класичного фрейдизму) [1]. В цьому виявляється творче «Я», яке надає смислу людському життю, воно творить як саму ціль, так і людину. Прагнення до нового, яке А. Адлер називає прагненням до перевершення (досягнення найбільшого з можливого) є фундаментальним законом людського життя. Ці думки перекликаються з тим, про що писали В. Л. Шинкарук і О. І. Яценко, досліджуючи ідеали. Вони аналізують ідеали через категорію досконалості, яку визначають як те, що «досягло міри свого розвитку, є досконалим до себе, перевершено по відношенню до свого генетичного минулого і недосконало по відношенню до свого майбутнього»[8, с. 220]. Досконалість зумовлює привабливість і велику життєву силу ідеалу. Досконалість як належне є ціллю діяльності людини як такої, яка пронизуючи всі інші цілі людини, має всередині себе практичну спрямованість і є сильним стимулом і регулятором людської поведінки.

Розуміння інновації як ідеалу, що має такі властивості як досконалість, яка виявляється в цілі досягти найбільшого з можливих варіантів діяльності, ставить питання моральної спрямованості інновацій. Як писав ще А. Адлер, перевершенність як ціль може мати негативну (деструктивну) та позитивну спрямованість. Творчість за своєю сутністю є прогресивною діяльністю об'єктивно, бо в самих інноваціях як ідеях майбутнього можуть реалізуватися не будь-які можливості, а лише ті, що втілюють прогресивний історичний досвід, який існує у формах загальної діяльності з перетворення природи, суспільних структур і відносин та самого суб'єкта діяльності. Функційні характеристики інновацій, що репрезентують їх «специфічне практичне призначення», не є антигуманними завдяки своїй орієнтації на «зручне буття», бо в них «згасає» не всякий, а позитивний зміст попереднього досвіду людської діяльності, той зміст, що набуває статусу загальності [7, с. 202]. Якби це було не так, то не могло б існувати суспільство, культура, людина. Недарма А. Адлер назвав прагнення до досконалості фундаментальним законом буття і вважав його вродженим почуттям, від якого ми ніколи не звільнимось, тому що це прагнення і є саме життя. Інша справа у тому, що реалізація можливостей прогресивного змісту інновацій, їх перетворення у реальність індивідуального буття залежить як від конкретно-історичних форм діяльності людини, так і від її індивідуально-психологічних властивостей. А. Адлер звертав увагу на те, що негативна спрямованість може виявлятися у людей з такими властивостями як слабка здатність до адаптації, або у людей, які борються за перевершенність засобами егоїстичної поведінки. З іншого боку, прагнення до перевершенності повинно спиратись на врахування благополуччя інших людей. В зв'язку з цим А. Адлер розвиває концепцію соціального інтересу, суть якої полягає в тому, що люди підпорядковують свої особисті інтереси справі соціальної користі. Він вважав, що передумови соціального інтересу є вродженими, однак вони потребують усвідомленого розвитку у соціальному оточенні (передусім у сімі) [1].

Розуміння інноваційної діяльності, сутністю якої є соціальний інтерес, ставить задачу розробки і застосування у практиці виховання програм формування у індивідів різних форм прогресивно спрямованої творчої діяльності. В цьому плані концепція соціального інтересу А. Адлера, а також методології цілепокладання, оволодіння діалектикою цілі і засобу, викладені в роботах В. Л. Шинкарука і О. І. Яценка, заслуговують особливої уваги. [8, с. 13-14].

Інновації та соціалізація. Система інновацій форм культури, що пов'язана з інноваційною діяльністю людини та інноваційними процесами суспільства, є важливим фактором соціалізації. Людство (його існування, розвиток) детермінується об'єктивним законом єдності і суперечності двох його сторін: соціокультурною, яка існує як певна норма, традиція, правило, і індивідуально-особистісною, яка виявляється у інноваціях, виключеннях з правил і норм. Перша сторона представлена нормативною системою суспільства, а друга – системою інновацій. Обидві являють собою єдність суперечності, яка є рушійною силою як суспільства, так і окремої особистості. Життєдіяльність людей регулюється нормами, які забезпечують так званій «порядок», цілісність системи. В той же час розвиток, рух пов'язано з «хаосом», тобто руйнацією нормативного порядку. Прогрес у розвитку забезпечується соціалізацією. Нарощування нового, яке відбувається в цьому процесі, його кумуляція зумовлюють появу своєрідного вузла, що інтегрує момент соціального розвитку, в якому зникаються соціокультурна (нормативна) та індивідуально-особистісна (руйнівна) програми, виникає *особлива їх єдність*, яка втілює в собі міру у сполученні «охорони» нормативності та її «руйнації». В ній не руйнуються досягнення попереднього розвитку, а навпаки – відбувається оптимізація їх можливостей, що забезпечує стрибок у розвитку соціальності людини, перехід її на новий більш високий рівень. І навпаки, дисгармонія цих програм може порушити міру у сполученні цих двох сторін творчої діяльності (інновацій і їх руйнацію) і загальмувати розвиток соціальності. Саме тому постає задача визначення умов, за яких забезпечується *міра у співвідношенні інновацій і попереднього досвіду* в процесі соціалізації.

Розповсюдженою є думка, що старше покоління зберігає соціальний досвід, а молодше – цей досвід змінює. Немов би в цьому полягає історична місія поколінь. За «батьками» закріплюється «охоронна» функція, а за «дітьми» – руйнівна, творча. Без цього не існувало б суспільства, не сформувалася б людина. Як зауважує Е. Морен [6], складність людського суспільства виявляється у суперечливості індивіда і спільноти, яка полягає в тому, що спільнота одночасно і обмежує індивідуальність, нав'язуючи їй свої рамки і схеми, і пропонує їй структури, що полегшують самовиявлення. «Спільнота і індивідуальність – не є дві розрізнені реальності, що пристосовуються одна до одної, а вони є єдиною амбі-системою, всередині якої індивід і спільнота взаємодоповнюючим і суперечливим чином констатують один одного, разом з тим паразитують один на одному. Досліджуючи закономірності антропосоціогенезу, Е. Морен звертає увагу на те, що суспільство високо розвинутих приматів являє собою складну інтеграцію елементів, які суттєво відрізняються між собою:

це сили безладу (біологічне) і організаційні сили (соціальне). Сили безладу Е. Морен асоціює з інноваціями, носіями яких є підростаюче покоління, а сили порядку – з системою норм, носіями яких є дорослі. Загалом, суспільство приматів – це суспільство безладу, проте цей безлад є особливим, бо він породжує порядок, тобто суспільну організацію. Е. Морен пише: «безлад (поведінка випадкового характеру, змагання, конфлікти) є амбівалентним: він, з одного боку, є складовою частиною соціального порядку (в тому, що стосується різноманітності, варіативності, гнучкості, складності), а з другого – залишається тим самим безладом, тобто загрожує дезінтеграцією. Тут ми стикаємось із випадком, коли постійна загроза, яка походить із безладдя, породжує у суспільстві його складний, живий характер постійної реорганізації [6, с. 38], тобто безпорядок, який безперервно усувається, «постійно породжується знову і, в свою чергу, знову породжується і соціальний порядок. Так виходить на поверхню логіка складності, її секрет, її тайна, – а заодно і глибокий сенс терміна «самоорганізація», і суспільство безперервно само себе породжує, оскільки воно безперервно само себе знищує» [6, с. 39]. В ході цього процесу починають виникати маленькі нововведення, які здатні інтегруватись в соціальну поведінку. Вивчення спільноти макак острова Кьюшу дало можливість виявити деякі попередники феноменів інновації. Виникнення такого феномену ілюструє Е. Морен на наступному прикладі. Одна з молодих мавп випустила з рук у море коріння і виявила, що його не тільки не потрібно витирати руками, але й що його смак є зовсім іншим. Джерелом процесу інновацій була молода особ, від неї інновація швидко розповсюдилась в маргінальній групі молодняка. Е. Морен пише: «Умовою виникнення інновацій слугують форми ризикованої девіантної поведінки, які є нерідкими у молодих особ, тобто, з точки зору соціальної інтеграції, - «шум» або безлад. Ми можемо тут вочевидь побачити перетворення «шуму» в інформацію, а також інтеграцію нового елемента, який породжено поведінкою випадкового характеру, в складний соціальний порядок. Це – зоря соціокультурної еволюції» [6, с. 40].

Отже, покоління, які взаємодіють у суспільстві, покликані виконувати різні задачі: старше покоління покликане зберігати сталі норми, а молодше – змінювати ці норми. Завдяки цьому здійснюється соціалізація суспільства в цілому та соціалізація індивіда, зокрема. Добре відомі наукові дискусії з приводу ролі «батьків» та «дітей» в розвитку суспільства: за батьками закріплювалась «охоронна» функція соціальних норм, а за «дітьми» - «руйнівна, інноваційна». Молода людина прагне до всього нового. Ці прагнення є природними, зумовленими біологічною програмою розвитку. Тяга до всього нового, яка властива людині в юнацькому віці, пояснюється перш за все її віковими особливостями. На це звертають увагу такі класики психологічної науки як Ж.Піаже, Е.Еріксон. Як в західній, так і у вітчизняній літературі звертається увага на те, що «діти» гостріше відчують зміни в оточуючому їх середовищі, ніж «батьки», внаслідок чого у них формуються різні особистісні якості.

Ось як пояснює механізм формування особистісних якостей у «батьків» і «дітей» В. В. Воровський в своїх літературно-критичних статтях [2]. Факто-

ри, що впливають на розвиток особистості, він поділяє на руйнівні і охоронні. «Охоронні фактори» сприяють збереженню у людини рис, які притаманні тій соціальній групі, що характеризується «типовою психологією» (психологія, яка склалася за законами пристосування до суспільно-економічних умов і потреб). Людина з «типовою психологією» схильна до «суспільної інерції». «Суспільна інерція» полягає в тому, що особистість сприймає зовнішні умови крізь призму «типової психології». Якщо ж у особистості ще не склалася ця «типова психологія», то на неї легко діють фактори, які відображають зміни в соціальних умовах і забезпечують розвиток у індивіда нових якостей, що не передбачені старими нормами.

«Руйнівні фактори» прагнуть послабити або знищити дію факторів «охоронних» і внести в психологію підростаючої людини нові риси, чужі, нерідко навіть ворожі світоглядіві тієї групи, до якої вона належить. Значення руйнівних і охоронних факторів на різних стадіях розвитку людини неоднакове. В період становлення особистості більший вплив на неї здійснюють руйнівні фактори. Це пояснюється перш за все віковими особливостями індивіда, психіка якого ще не склалася. Ця особистість стоїть, так би мовити, поза групою, процес пристосування до норм і цінностей групи ще не закінчився, а тому вона не схильна до «суспільної інерції». Якщо у особистості ще не склалася «типова психологія», то на неї легко діють фактори, які відображають зміни в соціальних умовах і забезпечують розвиток у індивіда нових якостей, які не передбачені старими нормами.

Таким чином, різниця між поколіннями – це природне явище, яке забезпечує історичний розвиток. Природним також є те, що «діти», як правило, є носіями того нового, яке виникає в суспільстві в процесі його розвитку.

В психологічній літературі існує точка зору про те, що у зрілому віці людина більш сприйнятлива до засвоєння норм, які спрямовані на зберігання існуючих умов, ніж до засвоєння нового. Найяскравіше це виявляється в період кардинальних політичних та соціально-економічних змін в суспільстві. Характеризуючи індекс відчуженості різних верств населення України в умовах трансформаційних процесів (індекс відчуженості – це показник неприйняття всієї соціальної дійсності, показник розгубленості перед такими процесами суспільства, що несуть якісь зміни, щось нове), Є. І. Головаха показує, що він є найвищим у старшої вікової групи і – найнижчим у молодшої групи [3]. Індекс відчуженості визначався у балах від 0 до 18. Середнє значення, що отримано з масиву респондентів склало 11,9 балів. Було встановлено, що найбільш високий він у пенсіонерів (13,8), а найнижчий (10,1) – у учнівської молоді. У віковій групі до 30 років індекс відчуженості – 11,3, а тих, хто старше за 55 років – 13,3. Такі показники пов'язані передусім з віковими особливостями людей: похилі люди більш відчужені від радикальних соціальних змін у порівнянні з молодими. У вітчизняній психологічній літературі звертається увага на те, що зумовленість інноваційної активності фактором віку пояснюється тим, що умови життєдіяльності по-різному впливають на молоде покоління і на дорослих. Молоді люди гостріше відчують і сприймають зміни оточуючих соціальних умов, ніж їх «батьки», в

результаті чого у них формуються якості, які не можуть уже сформуватися у «батьків». Ось чому в сучасному суспільстві через прискорення темпів суспільного розвитку вікові групи стали більш відрізнятися одна від одної. Проте фактор вікових особливостей у сприйманні інновацій не діє безпосередньо. Багато залежатиме від інших характеристик особистості, зокрема, освіченості, соціальної ролі, професії тощо. Відмічаючи фактори, що впливають на різницю між поколіннями у сприйманні інновацій, потрібно підкреслити ще один момент, а саме: значення сутності самих інновацій у цьому процесі. Як відомо, не всяке нове є кроком вперед. Правда також і те, що не завжди «діти» бувають розумними носіями нового. Нерідко вони привносять в здоровий прогрес спотворені домішки. Однак «батьки», якщо відкинути окремі випадки, навіть ліберальні, освічені, доброзичливі виступають у ролі представників консервативного початку, хранителів установлених хоча б тільки в їх світогляді поглядів, понять, звичок. Така роль «батькам» надана немов би самою природою збереження єдиного ланцюга історії, яку «батьки» так би мовити, охороняють від зруйнування «дітьми», котрі за своєю природою прагнуть до радикальних змін.

«Діти» за своїм положенням забігають далеко далі «батьків». Нововведення, які «відскакують» від психіки «батьків», що уже цілком склалася, легко знаходять доступ у свідомість «дітей». Свідомість молодого людини починає рано сприймати ті елементи, котрі не сприймають «батьки». Якби цього не було б, то не відбувся б історичний прогрес.

Історичний процес не може відбуватися без засвоєння досвіду попередніх поколінь. Цей попередній досвід, що охороняється «батьками» і який вони намагаються передати «дітям», проводячи у життя і прививаючи своїм дітям цінні для себе погляди, стає основою, завдяки якій сучасники включаються у сукупну суспільну діяльність змін існуючих обставин.

Висновки.

1. Інновації досліджуються в психології як процес створення нового продукту, тобто як інноваційна діяльність людини, яка полягає у створенні і реалізації нової ідеї у будь-якій сфері і життєдіяльності людини.

2. Інноваційна діяльність, яка характеризується такими ознаками як: новизна (радикально нові зміни на протигагу невеликим, несуттєвим видозмінам у продуктах та процесах); затребуваність (нові ідеї повинні відповідати потребам людей); реалізованість (можливість їх використовувати); стійкий корисний ефект (спрямованість на поліпшення ключових параметрів соціальних систем) залежить від психологічних характеристик людини, зокрема, ступені її креативності. В зв'язку з цим стає важливим дослідження закономірностей формування інноваційної діяльності як складової творчості людини.

3. Інноваційна діяльність як сутнісна характеристика творчості має системні складові, серед яких визначальними є ідеал (ідея чогось нового) та прогресивна спрямованість діяльності людини. Ідеал, або ідея чогось нового, є випереджаючим відображенням, яке характеризує особливість людської свідомості як націленість на майбутнє. Без такої властивості психіки не відбулася б реалізація нового, не створився б світ і людина.

4. Реалізацію ідеалу забезпечує така його властивість як досконалість, яка виявляється в цілі досягти найбільшого з можливих варіантів діяльності. Це ставить питання про моральну спрямованість інновацій, яке полягає в тому, що в ідеалах втілюється не всякий, а позитивний зміст попереднього досвіду людства, той зміст, що набуває статусу загальності. Якби це було не так, то не сталося б суспільства, культури, людини.

5. Оскільки інновації можуть бути різної соціальної спрямованості, то важливим стає питання створення умов прогресивної інноваційної діяльності особистості. Це питання стосується розробки і застосування у практиці виховання програм формування у індивідів різних форм прогресивно спрямованої творчої діяльності.

6. Забезпечення різних форм прогресивно спрямованої інноваційної діяльності індивідів спирається на методологію закономірностей формування цілеспрямованих форм соціалізації людини на різних її вікових етапах. В зв'язку з цим стає важливим дослідження інноваційної діяльності як взаємодії поколінь, аналіз «внеску» кожного покоління в прогресивний розвиток як суспільства, так і окремої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Адлер А.* Очерки по индивидуальной психологии / А. Адлер // Пер с нем. – М.: Когито- Центр, 2002. – 220 с.
2. *Воровский В. В.* Литературно-критические статьи / В. В. Воровский – М.: Гослитиздат, 1956. – Лишние люди. – С.69-77; Отцы и дети. – С.153-158.
3. *Головаха Е. И., Панина Н. В.* Социальное безумие: история, теория и современная практика / Е. И. Головаха, Н. В. Панина. – К.: Абрис, 1994. – 168 с.
4. *Мельникова Н.* Нове як фактор суспільного життя / Н. Мельникова. – К.: Політвидав України, 1985. – 128 с.
5. *Мертон Р.* Социальная теория и социальная структура / Р. Мертон. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 973 с.
6. *Морен Е.* Утраченная парадигма: природа человека / Е. Морен. – К.: 1995. – 200 с.
7. *Москаленко В. В.* Социализация личности (философский аспект) / В. В. Москаленко. – К.: «Вища школа», 1986. – 540 с.
8. *Шинкарук В. И., Яценко А. И.* Гуманизм диалектико-материалистического мировоззрения / В. И. Шинкарук, А. И. Яценко. – Киев: Политиздат Украины, 1984. – 220 с
9. *Шумпетер Й.* Теорія економічного розвитку / Йозеф А. Шумпетер. пер. с англ. – К.: Києво-Могилянська академія, 2011. – 242 с.
10. *Штомпка П.* Социология социальных изменений / П. Штомпка. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 416 с.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. *Adler A.* Ocherki po individualnoy psihologii / A. Adler // Per s nem. – М. : Kogito-Tsentr. 2002. – 220 s.
2. *Vorovskiy V. V.* Literaturno-kriticheskie stati. – М.:Goslitizdat 1956. – Lishniye lyudi. – S. 69-77; Ottsy i deti. – S.153-158.
3. *Golovaha E. I., Panina N. V.* Sotsialnoe bezumie: istoriya, teoriya i sovremennaya praktika. – К.: Abris, 1994. – 168 s.
4. *Melnikova N.* Nove yak faktor suspil'nogo zhittya / N. Melnikova. – К. : PolItvidav Ukraini, 1985. –128 s

5. *Merton R.* Sotsialnaya teoriya i sotsialnaya struktura / R. Merton – M. AST: AST MOSKVA HRANITEL, 2006. – 973 s.
6. *Moren E.* Utrachennaya paradigma: priroda cheloveka / E. Moren. – K.: 1995. – 200 s.
7. *Moskalenko V. V.* Sotsializatsiya lichnosti (filosofskiy aspekt). / V. V. Moskalenko. K. : «Vischa shkola», 1986. – 540 s.
8. *Shinkaruk V. I., Yatsenko A. I.* Gumanizm dlialektiko-materialisticheskogo mirovozzreniya / V. I. Shinkaruk, A. I. Yatsenko. – Kiev: Politizdat Ukrainyi, 1984. – 220 s
9. *Shumpeter Y.* Teoriya ekonomichnogo rozvitku./ Yozef A. Shumpeter. per. s angl. – K. : Kievo-Mogilyanska akademiya, 2011. – 242 s.
10. *Shtompka P.* Sotsiologiya sotsialnyih izmeneniy. – M. : Aspekt Press, 1996. – 416 s.

Moskalenko V. V. The features of innovations in human creative activity. In the article psychological aspects of innovations are observed. Particularly, innovative activity, which means the realization of a new idea by a person, is analyzed as an essential side of creation. In that regard, the peculiarities of innovative activity are observed from the point of its structural components' characteristics. It is underlined, that the ideals as an orientation of consciousness for future, which may be positive or negative that causes positive or negative characteristics of innovative activity, perform a system-creating function in the innovative activity's structural components' interaction. The peculiarities of innovative activity's positive orientation, which is determined by the features of the historical situation and individual-psychological features of personality, are shown. It is underlined, that only positively oriented innovative activity, which is based on public interest, is able to define creation as a human essential characteristic. It is proved that understanding of social interest as the base of innovative activity put the task of development and realization of the morally oriented innovative activity programs' formation as an important component of the human creative activity. The question of innovations in the connection with socialization is also covered in the article. Socialization is observed in the aspect of intergenerational interaction. The attention is paid to the differences in tasks, which interacting in society generations solve: older generation is intended to save established norms, and younger – to change these norms. By virtue of this, the socialization of society in general and socialization of an individual, in particular, is provided. It is emphasized, that innovation as a form of culture are an important factor of human socialization, particularly in youth age. The striving for the new of a young man is natural, caused by the biological program of development. It is explained first of all by his age peculiarities. In the article the features of the innovative phenomenon are also analyzed, its main indicators are defined; the main aspects of its research are described.

Keywords: creation, innovations, innovative activity, ideals, positive orientation, negative orientation, social interest, socialization, intergenerational interaction, «chaos», «order», «social inertia», «typical psychology», «destructive factors».

Отримано 28.09.2017

УДК 159.922.27 – 316.87

*Москаленко Валентина Володимирівна,
Лавренко Ольга Василівна*

МОРАЛЬНІСТЬ В СТРУКТУРІ ХАРАКТЕРИСТИК ОБРАЗУ «ЕКОНОМІЧНО УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ» СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Москаленко В. В., Лавренко О. В. Моральність в структурі характеристик образу «економічно успішної людини» студентської молоді. В статті представлено результати емпіричного дослідження, яке здійснювалось з метою аналізу особливостей моральної